

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาการพัฒนาาระบบโลจิสติกส์และการจัดการโซ่อุปทานของส้มโอ จังหวัดสมุทรสงคราม สรุปได้ดังนี้

เกษตรกรประมาณครึ่งหนึ่ง(ร้อยละ 51.22) เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 54.24 ปี ทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.90 คนต่อครัวเรือน เป็นสมาชิกที่ช่วยกันปลูกส้มโอเฉลี่ย 2.00 คน มีแรงงานจ้างประจำเฉลี่ย 0.07 คน และแรงงานชั่วคราวเฉลี่ย 0.85 คน ส่วนใหญ่ร้อยละ 85.37 ปลูกส้มโอเป็นอาชีพหลัก และ ถือครองที่ดินปลูกส้มโอเป็นของตนเอง มีประสบการณ์ในการปลูกส้มโอ เฉลี่ย 17.90 ปี ขนาดพื้นที่ปลูกส้มโอเฉลี่ยครัวเรือนละ 7.15 ไร่ ร้อยละ 48.78 ได้รับความรู้ในการปลูกส้มโอด้วยการพัฒนาตนเอง จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และจากกลุ่มผู้ปลูกส้มโอด้วยกัน ส่วนใหญ่ร้อยละ 95.12 เคยผ่านการอบรมการปลูกส้มโอ มาแล้ว ร้อยละ 63.41 ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มอื่นๆที่มีอยู่ในพื้นที่อีก เป็นสมาชิกเฉพาะกลุ่มพัฒนาคุณภาพส้มโอเท่านั้น ส่วนใหญ่(ร้อยละ 82.93) ใช้เงินทุนของตนเองในการปลูกส้มโอ ปริมาณเงินทุนที่ใช้ในการปลูกส้มโอต่อปีเท่ากับ 49,048.78 บาท

เกษตรกรทั้งหมดปลูกส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่ ส่วนใหญ่(ร้อยละ 90.24) จัดหาพันธุ์ส้มโอ โดยการขยายพันธุ์ด้วยตนเอง ร้อยละ 80 ทำการตรวจสอบคุณภาพของกิ่งพันธุ์ก่อนปลูก ระยะปลูกส้มโอเฉลี่ยระหว่างต้น 5.02 เมตร ระหว่างแถว 5.83 เมตร การเตรียมพื้นที่ร้อยละ 68.29 ทำการขุดลอกร่องสวน ร้อยละ 95.12 ทำการตัดแต่งกิ่ง ประมาณครึ่งหนึ่ง(ร้อยละ 53.66) ให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ ทั้งหมดมีการใส่ปุ๋ย โดยพบว่าส่วนใหญ่(ร้อยละ 82.93) มีการใส่ปุ๋ยรวมทั้งปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมี ส่วนใหญ่(ร้อยละ 65.85) กำจัดวัชพืชโดยใช้แรงงานคน ร้อยละ 41.46 มีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยใช้สารเคมี ร้อยละ 42.50 มีการค้าขายผลผลิต และร้อยละ 51.22 ทำการตัดแต่งดอกและผล

ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 78.05) มีผู้ซื้อมารับผลผลิตที่บ้าน การขนส่งผลผลิตส่วนใหญ่(ร้อยละ 85.37) ใช้รถ 4 ล้อ ส่วนใหญ่(ร้อยละ 70.73) มีวิธีการเพิ่มรายได้จากการจำหน่ายส้มโอด้วยการพยายามลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่างๆ และร้อยละ 60.98 พยายามหาซื้อวัสดุที่ใช้ผลิตส้มโอในราคาถูก

โดยทั่วไปเกษตรกรไม่ค่อยมีปัญหาการผลิต อย่างไรก็ตามพบว่าบางส่วน(ร้อยละ 24.39) มีปัญหาในระดับรุนแรงด้านแรงงาน

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตส้มโอพบว่าต้นทุนการผลิตต่อไร่เป็นเงิน 12,496.97 บาท/ไร่ ประกอบด้วยค่าวัสดุการเกษตร 3,389.97 บาท/ไร่ ค่าแรงงานจ้าง 2,263.32 บาท/ไร่ ค่าแรงงานของตนเอง 6,843.68 บาท/ไร่ ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 1,020.63 กิโลกรัม/ไร่ เกษตรกรขายได้เฉลี่ยกิโลกรัมละ 22.30 บาท/กก. คิดเป็นรายได้เฉลี่ยต่อไร่ 22,760.03 บาท/ไร่ ดังนั้นผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ที่เกษตรกรได้รับจากการผลิตเป็นผลส้มโอ คือ 10,263.06 บาท/ไร่

การศึกษาการจัดการโซ่อุปทานพบว่าผู้ปลูกส้มโอมีการจัดการห่วงโซ่อุปทานโดยรวมอยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ยรวม 3.69) โดยการจัดการที่ดีที่สุดคือการให้น้ำในสวนส้มโอเป็นประจำ จัดการอยู่ในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย 4.39) รองลงไปเป็นการใช้สารเคมีอย่างรอบคอบให้อยู่ในระดับปลอดภัย จัดการอยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย 4.02) ส่วนจัดการโซ่อุปทานที่มีค่าน้อยที่สุด คือ เรื่องการตรวจสอบดินปลูกอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.10)

การพัฒนาระบบโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน ทำการพัฒนาเว็บไซต์ของกลุ่มพัฒนาคุณภาพส้มโอขึ้น ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม พัฒนาได้เว็บไซต์ของกลุ่มฯ ที่มีชื่อว่า “กลุ่มพัฒนาคุณภาพส้มโอ จังหวัดสมุทรสงคราม” มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และลดขั้นตอนในการซื้อ/ขายสินค้ารวมทั้งสร้างโอกาสทางการค้าให้แก่กลุ่มฯ ทั้งตลาดภายในและตลาดต่างประเทศ ที่อยู่ของเว็บไซต์นี้คือ www.pomelo-samutsongkram.com เนื้อหาภายในเว็บไซต์โดยสรุปประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของกลุ่มฯ วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ โครงสร้าง สมาชิก ที่อยู่และช่องทางการติดต่อ ผลิตภัณฑ์ กิจกรรม ผลสัมฤทธิ์/ตัวอย่างรางวัล ผลงานที่กลุ่มฯ ได้รับ และการเชื่อมต่อกับเว็บไซต์อื่นๆที่น่าสนใจ

การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับระบบโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน ได้ทำการฝึกอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับระบบโลจิสติกส์และโซ่อุปทานให้แก่กลุ่มฯ ผู้ประกอบธุรกิจส้มโอและผู้สนใจ ในจังหวัดสมุทรสงครามเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2554 ณ สำนักงานเกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่าในระดับต้นน้ำของห่วงโซ่อุปทาน เกษตรกรส่วนใหญ่ มีความสามารถผลิตส้มโอได้ในระดับดี ผลการศึกษามีค่าเฉลี่ยการจัดการโซ่อุปทานโดยรวมเท่ากับ 3.69 เกษตรกรส่วนใหญ่ ถึงร้อยละ 85.37 ปลูกส้มโอเป็นอาชีพหลักและถือครองที่ดินที่ใช้ปลูกส้มโอเป็นของตนเองทำให้มีกำลังใจทุ่มเทในการพัฒนาที่ดินของตนเองได้อย่างเต็มที่และต่อเนื่อง นอกจากนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่ ถึงร้อยละ 95.12 เคยผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับส้มโอมาแล้ว ซึ่งให้เห็นว่าสมาชิกกลุ่มนี้มีความสนใจใฝ่เรียนรู้ในการพัฒนาอาชีพการผลิตส้มโอของตนเองและอีกนัยหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มฯ มีสัมพันธภาพที่ดีทั้งภายในกลุ่มฯ ด้วยกันและกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มฯ สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่จึงได้รับโอกาสในการเพิ่มพูนความรู้และ

แลกเปลี่ยนประสบการณ์อยู่เสมอ ทำให้กลุ่มพยายามพัฒนาผลผลิตให้ได้คุณภาพทั้งรสชาติและ ความปลอดภัยด้านอาหาร มีความพยายามใช้สารชีวภาพในการป้องกันกำจัดศัตรูส้มโอ ร้อยละ 39.27 แม้ว่าส้มโอจะเป็นพืชที่มีการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชกันมาช้านานแล้ว นอกจากนี้ในรายที่ยังมีการใช้สารเคมีหรือยังไม่มีการใช้สารชีวภาพก็มีความตระหนักเรื่องความปลอดภัยจากการใช้สารเคมี ซึ่งต้องใช้และเก็บเกี่ยวผลผลิตในระยะที่ปลอดภัยกับผู้บริโภค ดังจะ เห็นว่าค่าการจัดการโซ่คุณค่าการจัดการใช้สารเคมีอย่างรอบคอบให้อยู่ในระดับปลอดภัย มีค่าอยู่ใน ระดับดี(ค่าเฉลี่ย 4.02) ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับความจริงคือทางกลุ่มฯได้ผ่านการรับรองจาก มาตรฐานเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (Good Agricultural Practice : GAP)

จุดแข็งอีกอย่างหนึ่งในการผลิตส้มโอของกลุ่มนี้คือสภาพการผลิตแบบขร่งมีน้ำใน ท้องร่องช่วยให้ความชื้นในดิน ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องน้ำในการผลิต ดังจะเห็นค่าการจัดการโซ่ ่คุณค่าการจัดการให้น้ำเป็นประจำ มีค่าสูงสุดอยู่ในระดับดีมาก(ค่าเฉลี่ย 4.39)

จากการศึกษาการจัดการโซ่คุณค่าในครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในความยั่งยืนใน การผลิตระดับต้นน้ำของกลุ่มและมีโอกาสที่จะพัฒนาระบบการผลิตของห่วงโซ่คุณค่าระดับต้น น้ำให้ดียิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต แต่มีข้อสังเกตที่จะต้องระวังและเตรียมการในอนาคตคือปัญหาเรื่อง การขาดแคลนแรงงาน รวมทั้งผู้ผลิตส้มโอมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้น ค่าอายุเฉลี่ยของผู้ ปลูกส้มโอจากการศึกษาในครั้งนี้คือ 54.24 ปี สอดคล้องกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ(2555)ที่กล่าว ว่า ผู้ที่ทำงานในภาคการเกษตรของคนรุ่นใหม่คือประชากรกลุ่มอายุ 15-24 ปี (วัยรุ่น)ในช่วงสอง ทศวรรษที่ผ่านมาแนวโน้มที่จะทำงานภาคการเกษตรลดน้อยลงเกือบ 3 เท่าตัว คือ จากร้อยละ 35.3 ในปี 2530 เหลือเพียงร้อยละ 12.1 ในปี 2554

การพัฒนาระบบโลจิสติกส์และโซ่คุณค่าโดยทำการพัฒนาเว็บไซต์ของกลุ่มพัฒนา คุณภาพส้มโอขึ้น ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรได้มีโอกาสใกล้ชิดและ เรียนรู้ในเทคโนโลยีใหม่ๆมากขึ้น สมาชิกกลุ่มมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติเรื่องคอมพิวเตอร์ว่าไม่ใช่ เรื่องไกลตัวหรือยากเกินไปที่จะเรียนรู้และนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานของกลุ่มฯ สอดคล้องกับสมบูรณ์ ศาสดาวิชาน(2526)ที่กล่าวถึงการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมอันเกิดจากการฝึกหัดหรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคลหรือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิด จากผู้เรียนรู้ปรับตัวเองเพื่อตอบสนองสิ่งเร้าเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. กลุ่มฯควรเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตส้มโอ เสริมต่อทั้งด้านที่มีระบบตรวจสอบย้อนกลับผลผลิตส้มโอของสมาชิกกลุ่มฯ ด้านการบรรจุภัณฑ์ที่ทำให้สินค้าน่าสนใจ และเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า ด้านการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การรับซื้อผลผลิตส้มโอที่เป็นธรรมเพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีความผูกพัน มีกำลังใจในการผลิตและมีความรู้สึกที่ดีต่อกลุ่มไม่ให้ความรู้สึกเหล่านี้อาจหายไปเพื่อความยั่งยืนในการเป็นผู้ผลิตระดับต้นน้ำ

2. กลุ่มฯควรสนับสนุนให้ลูกหลาน/คนรุ่นใหม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจส้มโอของครอบครัว เพื่อให้เกิดความรักความผูกพันในอาชีพของบรรพบุรุษ สืบทอดธุรกิจส้มโอไม่ให้สูญหายไป

3. กลุ่มฯควรรหาแนวทางยกระดับตลาดของกลุ่มฯไปสู่สินค้าคุณภาพหรือสินค้า ระดับ Premium มากขึ้น เช่น การขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ การเข้าถึงลูกค้าที่ต้องการอาหารปลอดภัยเนื่องจากกลุ่มฯสามารถจัดการการผลิตที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP ได้แล้ว รวมทั้งจะต้องรักษาและตรวจสอบระบบการผลิตที่ได้มาตรฐานให้ต่อเนื่องและยั่งยืนด้วย

4. กลุ่มฯควรใช้ประโยชน์เว็บไซต์ของกลุ่มฯที่งานวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนาขึ้นมาให้เป็นประโยชน์อย่างต่อเนื่องในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มฯหรือปรับปรุงข้อมูลในเว็บไซต์ให้ทันสมัยและใช้งานได้ดีต่อไปในอนาคต โดยการกำหนดผู้รับผิดชอบในการปรับปรุงเว็บไซต์ รวมทั้งฝึกอบรมเยาวชน ลูกหลานสมาชิกของกลุ่มฯให้มีทักษะทางด้านคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ตและการพัฒนาเว็บไซต์

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนของรัฐและเอกชนควรสนับสนุนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทุกองค์ประกอบของห่วงโซ่อุปทานส้มโอ เนื่องจากส้มโอเป็นพืชที่มีศักยภาพทางการตลาดและเป็นผลไม้ไทยที่มีข้อดีในเรื่องอายุการเก็บรักษาที่เก็บได้ยาวนานกว่าผลไม้อื่นจึงมีศักยภาพที่ดีในการส่งออก